

Vörösmarty.

Vörösmarty, a legnagyobb magyar költők egyike, aki 1800 december 1-én született Pusztá-Nyéken, Fejérmegyében, dunántúli volt, mint nagy íróink közül Faludi, Virág, Berzsenyi, a két Kisfaludy s Jókai.

«Oly vidéken született — mondja Gyulai Vörösmarty életrajzában — hol tisztán beszéltek a magyar nyelvet, gyakorta érintkezett a néppel, nyelvérzéke élesedett, és fogékony emlékezőtehetsége segítségével az eredeti szólásmódok egész kincstárának birtokába jutott.»

Azok közül az írók közül való, akik tudják a nyelvet. És pedig tudják — ugyszólván — egész terjedelmében és megértik lelkét.

Vörösmarty ifjúságának idejében folyt és ért véget az a nagy és nevezetes mozgalom, melyet nyelvújításnak hív irodalomtörténetünk.

Vörösmarty is, úgy mint a kor csaknem valamennyi kiváló írója, a nyelvújítás hive; azonban nem helyesli s nem is fogadja el tulzásait és szertelenségeit.

A nagy nyelvharczot — amint helyesen mondja Kemény Vörösmartyról szóló emlékbeszédében — Vörösmarty, aki az első nagy költő, aki a nyelvújítás nyelvén, vagyis a mai magyar nyelven remekül írt, döntötte el a nyelvújítók javára.

Most már senki sem tagadta a nyelvújítás szükségességét.

Tagadhatatlan, hogy Pázmány óta Kazinczy koráig nyelvünk nem fejlődött; mert nem beszéltek rajta műveltjeink, nem írtak rajta íróink. Irodalmi nyelvet kellett teremteni, mely nélkül magyar nemzeti műveltségről és magyar nemzeti irodalomról szó sem lehetett. A

művelt európai nemzetek nyelvének színvonalára kellett felemelni nyelvünket.

Ezt a munkát végezte el a nyelvújítás.

Hogy e munkája közben sokat tévedett, nem tagadhatni. Azonban nem tagadhatni azt sem, hogy a nyelvújítás gazdagította s szépitette nyelvünket és hogy alkalmassá tette arra, hogy rajta minden gondolatot és érzelmet röviden és szabatosan kifejezhessen prózairó s költő egyaránt.

«A nyelvújítás nagy eszme volt; nagyobb társadalmi s politikai következményeiben, mint tisztán irodalmi szempontból», mondja Gyulai. Csakugyan, a nyelvújítás győzelme a jövő biztosítása volt az irodalomban, amelynek következménye volt a politikai átalakulás és ujja születés a társadalomban.

A politikai reformot — amint Erdélyi mondja Vörösmarty műveinek bírálatában — nálunk is, mint sok más helyütt, megelőzte az irodalom.

Vörösmarty első nevezetes munkája, a «Zalán futása», melyet 1823—24-ig, egy év alatt írt és amely 1825 szeptemberében jelent meg, az egész nemzetet fellelkesítette s tetemesen hozzájárult az 1795 után elaludt reformvágy felébresztéséhez.

Meglepte s bámolatba ejtette a közönséget különösen a mű nyelvének ujsága, gazdagsága, festőisége, előkelősége s bája, s erős meggyőződésévé vált, hogy nemzet, amelynek nyelvén olyan művet lehet írni, mint amilyen a «Zalán futása», annak nemcsak multja, de jövője is van, az a nemzet nem veszhet el.

Azonban Vörösmarty nemcsak a nyelv mestere s művésze, hanem eszmék dolgában is kiváló, s vezetője kora irodalmi mozgalmainak.

«Ragyogó képzelődés — mondja Erdélyi — nagyheví lelkesedés a hazai történet iránti kegyelet, a hősök emlékezete teszik költészeté alapvonásait; ezekből dolgozott ő pályájá első korszakában és készíté magát, s magával az egész magyar költészetet egy nagy átalakulásra, a lehető legnagyobb eredetiséggel, önállással, melynek párja mindaddig nem volt irodalmunkban.

A világirodalom egyik legtermékenyebb költője, aki a költészet minden ágát sikerrel művelte.

Annak a nevezetes kornak, amely 1825-től 1849-ig tart, volt ő hivatott és kedvelt költője. Kivívta magának a nemzet legjobbainak tiszteletét. Szerették a nagy magyar államférfiak: Széchenyi, ki gyakran említi Naplóiban; Kossuth, ki magasztalja «Pesti Hírlap»-jában és a magyar közönséget felhívja műveinek megvételére; Deák, akiről, kevéssel halála előtt, családjaához így szólt: «Nem tudom mi lesz belőletek, de bármi sors érne, forduljatok Deákhoz, ő nem hagy el» és akiben nem is csalódott; Eötvös, aki remek emlékbeszédet mond róla. Szerették jeles költőink: Szigligeti, Arany, Petőfi, Jókai, Szerette a művelt magyar közönség. Mit egykor csak szép álomnak tartott, mit boldogabb pillanataiban is csak a távol jövőtől várt, a dicsőséget, elérte férfikorában és birta, mi nélkül — mint Eötvös mondja emlékbeszédében — az övéhez hasonló szív elégedettnek nem érezheti magát, egy nemes nő s kedves gyermekek szeretetét; de, kit első költőjéül tisztelt kora, anyagi elismerésben nem volt része, s szűkös körülmények közt élt és fáradtsággal kereste mindennapi kenyerét. Azonban oly pillanatot, melyben lángelméje tartalmát arra használta volna fel, hogy a népszerű-

séget vagy a hatalmasok kegyét keresse, nem találunk életében.

Élni akaró s az életet megérdemlő nemzünk lázas küzdelmei folytak le abban a lelkes korban, amelynek csaknem valamennyi nagytehetségű, nemeslelkű és önzéstelen bajnoka mindenét feláldozta hazájáért.

E nagyjaink szenvedéseinek jutalma, hogy nevök a haza s az emberiség történetében örökké él.

Széchenyi és Bajza nagy elmájének világossága elsötétült, Kossuthnak a számkivetés jutott szomorú osztályrészeül, Petőfi a csataterén vesztett el, Batthyány, az első magyar miniszterelnök, Perényi, a debreczeni országgyűlésen a felsőház elnöke, a vitéz magyar hadvezérek egész hosszú sora meggyilkoltatott... A szenvedők neveinek Isten a megmondhatója.

Vörösmarty is a világosi fegyverletétel után beállott vad önkényuralom áldozatává lett. Nem ölte meg testét, de beteggé tette lelkét.

«Senki sem érezte mélyebben — Gyulai szavai a nagy költő életrajzában — hazája szenvedését. Kedélye föl volt dulva, mint a haza földje, mint az alkotmány, mint a nemzetiség: rom volt, mint Magyarország.»

A fényes csillag letűnni látszott a haza egéről. Testi és lelki erőinek hanyatlása meglátszott öltözetén is, amelyet elhanyagolt. Olyan volt a nagy költő, mint hazája: szenvedő, szegény és megalázott.

Olykor kezébe veszi még lantját és — amint «A magyar költő» című költeményében mondta egykor — «Dalt zengedez, és dala oly szomorú...»

Utolsó költeményei, «Az ember élete», «A száműzött», az «Emléksorok egy sarkára» s kivált «A vén cigány», amelyet hattyudalának

mondhatni, hiven tükrözik vissza szomorú lelki állapotát. Az első hármát a számkivetésben meghalt Batthyány Kázmér grófnak emlékére írta, «A vén cigány»-ban pedig, e gyönyörű allegóriában, önmagához szól és hazafias bánatában sem esve kétségbe szeretett hazája jövője miatt, megígolja, hogy: «Lesz még egyszer ünnep a világon...»

A mellvízkór, melyben rég szenvedett, 1855. november 19-én, hétfői napon, nagy erővel rohanta meg és délután 2 órakor, Budapesten, a Váci-utczában, ugyanabban a házban, melyben huszonöt évvel előbb irodalmunk egy másik jelese, Kisfaludy Károly, elhunyt. A kétszeresen nevezetes házat Vörösmarty születésének századik évfordulója alkalmával emléktáblával jelölték meg.

November 21-én temették a nemzet nagy költőjét. Óriási sokasága a népnek lepte el az utcákat és tereket, amelyeken a temetés elhaladt. A nemzeti színház zene- és énekkara gyászdalokat adott elő. A koporsó mellett 24 fáklyavívó haladt, akik írók és művészek voltak. A temetés egyházi szertartását Szántóffy Antal cz. prépost és belvárosi plébános végezte nagy segédlettel. Megjelent a temetésen a Magyar Tudományos Akadémia sok tagja, számos főúr és a fővárosi közönségen kívül sok vidéki is. A temetésen résztvevők — mintegy huszezeren — valamennyien gyalog kísérték a halhatatlan nagy költő hült tetemét magába záró koporsót a kerepesi-úti temetőbe.

Kisfaludy Károly temetése volt az első nagyon népes temetés a fővárosban, Vörösmartyé a második, amely egyszersmind tüntetés is volt a magyarságot elnyomó önkényuralom ellen.

Jókai a nemzetnek a nagy elhunyt teme-

tésén nyilvánuló kegyeletéről így írt a «Vasárnapi Ujság»-ban: «Ezer meg ezer szem siratta e napon a nemzet költőjét, az igaz hazafit; én második atyámat, egyetlen változatlan jóbarátomat siratom... Magasztos öröm dargasztja keblemet, midőn végignézek e hullámzó néptömegben, mely egy könyező szem hazámnak homlokán, melynek szive egy ütésre dobog, melynek lelke egy eszmére hevül ezen szó kimondásakor: Vörösmarty meghalt! — Miért kíséri őt végnyugalma helyéig e huszezer nyi nép? Ki ez a gazdag ur, ki annyi örököszt hagyott maga után? Egy árva költő az, akitől milliók kincset örököltek; kincset, mely annál nagyobb lesz, mennél több felé osztják: a haza szerelmét».

—h—r.

A keresztelő.

Írta: Zboray Aladár.

Az eset úgy történt, hogy reggel azt mondja Vera az urának:

— Öregkém, én azt hiszem, most komolylyá válik az eset.

Ákos ur, mint akit a villám ért, ugrik föl az ágyból.

— Igazán.

— Bizony igazán. Egész éjjel szenvedtem, de tudod, nem akartalak felköltetni. Olyan végtelenül jól aludtál.

— Kutya forgós, — mondja Ákos ur és rohan el, hogy hozza az okos asszonyt.

Amikor visszajönnek, azt mondja az asszony:

— Most pedig maga, édes szívem, menjen el szépen a redakcióba s haza ne merjen jönni egy óra előtt. Megértett, kis öreg?